

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки

Ефективна ЕКОНОМІКА

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

№ 12, 2011 [Назад](#) [Головна](#)

УДК 631.11

*Т. В. Мазана,
ст. викладач
В. П. Ткаченко,
кан. екон. наук, доцент,
Дніпропетровський державний аграрний університет*

ТРУДОВІ РЕСУРСИ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ В РИНКОВИХ УМОВАХ

Розглянуто проблеми ефективності використання трудових ресурсів сільськогосподарських підприємств в ринкових умовах. Визначено суть поняття «трудові ресурси», «ефективність використання», «продуктивність праці», «ефективна діяльність».

The problems of labor resources efficiency of agricultural enterprises under market conditions have been considered. Such definitions as labor resources, labor productivity, and efficient activity have been determined.

ВСТУП

В умовах ринкових відносин, аграрний сектор економіки розглядається як ключовий у відродженні всієї економіки країни, в піднесенні життєвого рівня і добробуту людей. Рівень розвитку сільського господарства визначається забезпеченістю ресурсами живої праці. Оскільки лише жива праця в процесі виробництва створює нову вартість, то оптимізація забезпеченості аграрних підприємств трудовими ресурсами та їх раціональне використання є одним із вирішальних факторів ефективності функціонування аграрного сектору економіки.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою запропонованої статті є вивчення проблеми трудових ресурсів сільського господарства та їх ефективного використання в умовах ринкової економіки.

РЕЗУЛЬТАТИ

В сільській місцевості проживає третя частина усього населення країни (14,5 млн.), половина з якого складає основу трудового потенціалу. Чисельність економічно активного сільського населення становить 8123,8 тис. чоловік, із яких середньооблікова кількість найманих працівників складає лише 8%. Середньомісячна номінальна заробітна плата найманих працівників за останні три роки зросла, але залишається нижчою, ніж в інших галузях, наприклад, у 2010 році цей показник був в 1,5 рази нижчий, ніж у промисловості (табл.1).

Трудові ресурси це категорія, яка займає проміжне положення між економічними категоріями «населення» та «сукупна робоча сила». В кількісному відношенні складу трудових ресурсів входить все працездатне населення, зайняте незалежно від віку у сферах суспільного господарства та індивідуальної трудової діяльності. Це складна соціально – економічна категорія. Соціальну природу суспільства визначає робоча сила, що реально функціонує в процесі виробництва, це основна частина трудових ресурсів, решта являє собою потенціальну робочу силу, що може брати участь у виробництві продуктів і виконанні послуг. Економічну природу – робочий час необхідний для суспільно корисної праці.

Таблиця 1. Динаміка чисельності працездатного сільського населення

Показники	2008	2009	2010	2010р. у % (+,-) до 2008р.
Сільське населення, тис. осіб	14779,2	14631,8	14513,4	98,2
Частка сільського населення у % до населення країни	32,0	31,8	31,7	- 0,3
Сільське населення у працездатному віці, тис. осіб	8192,0	8165,7	8123,8	99,2
Частка сільського населення у працездатному віці, %	29,2	29,3	29,4	0,2
в т.ч. чоловіки	30,4	30,4	30,5	0,1
жінки	28,0	28,1	28,3	0,3
Середньооблікова кількість найманих працівників у сільському господарстві, тис. осіб	783	699	665	84,9
Середньомісячна номінальна заробітна плата найманих працівників, грн.	1101	1220	1467	133,2

Різні природно-географічні зони України нерівномірно забезпечені трудовими ресурсами. Майже 40% сільськогосподарських підприємств відчувають нестачу кваліфікованих робочих кадрів. Ступінь забезпеченості сільськогосподарських підприємств трудовими ресурсами визначають порівнянням їх наявності з потребами. Судити про ступінь забезпеченості сільського господарства трудовими ресурсами можна і по площі сільськогосподарських угідь в розрахунку на одного працівника (табл.2).

Таблиця 2. Динаміка діючих підприємств в сільськогосподарському виробництві

Показники	2008	2009	2010	2010р. у % (+,-) до 2008р.
Кількість діючих підприємств, всього	59059	57152	56493	95,6
Структура, %	100	100	100	-
В т.ч. господарські товариства	7879	7819	7769	98,6
структура, %	13,3	13,7	13,8	0,5 в.п.
приватні підприємства	4326	4333	4243	98,1

структура, %	7,3	7,6	7,5	0,2 в.п.
виробничі кооперативи	1101	1001	952	86,5
структура	1,9	1,7	1,7	- 0,2 в.п.
фермерські господарства	43894	42101	41726	95,1
структура, %	74,3	73,7	73,8	- 0,5 в.п.
державні підприємства	354	345	322	91,0
структура, %	0,6	0,6	0,6	-
підприємства інших форм господарювання	1505	1553	1481	98,4
структура, %	2,6	2,7	2,6	-

Специфіка трудових ресурсів, в порівнянні з іншими факторами економічного розвитку полягає в тому що, по - перше, люди не тільки працюють і виробляють матеріальні та духовні цінності, але і потребують їх; по-друге, життя людини складається не тільки із трудової діяльності, людина ще і відпочиває, навчається, займає містечком, спортом та інше; в- третій, інтелектуальний потенціал та інші особисті якості працівників формуються роками і розкриваються людиною тільки сприятливих умовах.

Ступінь забезпеченості трудовими ресурсами впливає на процеси виробництва. Зокрема, від забезпеченості підприємства персоналом та ефективності використання його залежать обсяг і вчасне виконання всіх робіт, ступінь використання устаткування, машин, механізмів і як результат - обсяг виробництва продукції, її собівартість, прибуток та інші економічні показники. Продуктивність праці в сільському господарстві характеризується системою прямих і непрямих показників у вартісному натуральному виразі. (табл. 3).

Таблиця 3. Основні економічні показники діяльності сільськогосподарських підприємств

Показники	2008	2009	2010	2010р. у % (+,-) до 2008р.
Валова продукція сільськогосподарських підприємств, млн. грн.	103977,9	102092,6	100536,2	96,7
В т.ч. продукція рослинництва	64899,1	61544,6	58677,6	90,4
структура, %	62,4	60,3	58,4	- 4,0
продукція тваринництва	39078,8	40548,0	41858,6	107,1
структура, %	37,6	39,7	41,6	4,0
Продуктивність праці в с.-г. підприємствах на одного зайнятого, грн.	60095,5	62452,0	63668,4	105,9
В т.ч. рослинництво	57978,0	55475,0	52879,3	91,2
тваринництво	64941,3	78794,1	89476,9	137,8
Рівень рентабельності виробництва с.-г. продукції, %	13,4	13,8	21,1	- 7,7
В т.ч. продукції рослинництва	19,6	16,9	26,7	- 7,1
продукції тваринництва	0,1	5,5	7,8	7,7
Вироблено валової продукції, грн.:				
- на одного працівника	14079	14486	13460	95,6
- 100 га с.-г. угідь	249,9	257,9	241,5	96,6
- на 100 грн. основних фондів	124,5	126,7	119,5	95,9
Рівень рентабельності, %	6,8	2,8	15,6	8,8 в.п.

Досліджуючи ефективність використання робочої сили в аграрному секторі необхідно визначити, що показники продуктивності праці носять нестабільний характер. Так, виробництво валової продукції на одного працівника, на 100 га сільськогосподарських угідь та на 100 грн. основних фондів скоротилося майже на 5%. А основний показник ефективності сільськогосподарського виробництва – рівень рентабельності за рахунок підвищення реалізаційних цін підвищився на 8,8 в.п.

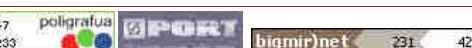
ВИСНОВКИ

Розглядаючи ситуацію щодо наявності і використання трудового потенціалу слід зазначити, що найефективніший шлях підвищення рівня зайнятості населення рівня продуктивності праці є дійова підтримка розвитку високопродуктивного агровиробництва і бізнесу, а також коригування структур економіки у напрямі розширення споживчих галузей промисловості й сфери послуг, у тому числі на селі. Ця проблема є комплексною і вимагає впровадження на рівні держави та здійснення цілісної системи заходів правового, економічного, соціального, медичного, освітнього, культурного, організаційного та природоохоронного характеру.

Література

1. Анненкова О.В. Методологічні аспекти ефективного використання трудового потенціалу / О.В. Анненкова // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону: зб. – 2005. – Вип.1. – С. 18-23.
2. Бажан І.І. Сучасні ринкові трансформації трудового потенціалу в трудовий капітал / І.І. Бажан // Формування ринкових відносин в Україні: зб. наук. праць. – К., 2004. – Вип. 3(34). – С. 69-74.
3. Балага І.І. Теоретичні підходи до аналізу форм активізації трудового потенціалу / І.І. Балага, Г.С. Кесарук // Науковий вісник Ужгородського ун-ту. – Ужгород, 2009. – Спец. вип., 28, ч.1. – С. 129-132. – (Сер.: Економіка).
4. Варецька О. Управління людськими ресурсами: проблеми теорії та практики / О. Варецька // Україна: аспекти праці. – 2007. - №4. – С. 50-51.
5. Галаз Л.В. Трудовий потенціал як фактор економічного зростання / Л.В. Галаз // Вісник Національного ун-ту «Львів, політехніка». – 2007. - №582. – С. 19-23. – (Сер.: Проблеми економіки та управління).

Стаття надійшла до редакції 12.12.2011 р.

ТОВ "ДКС Центр"